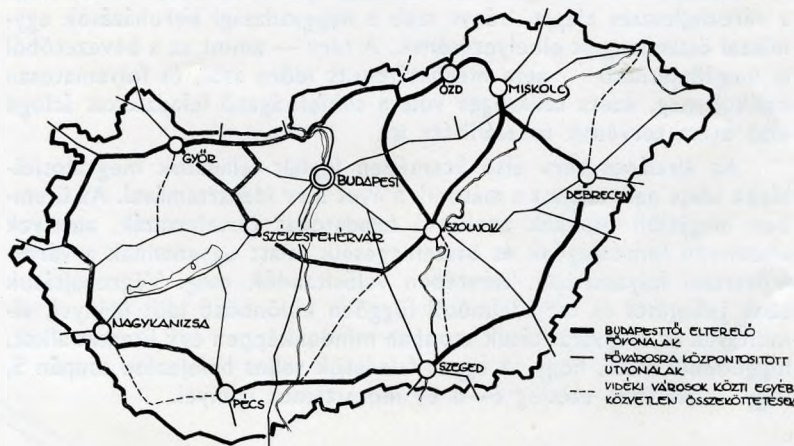

Az ország-távlati régióbeosztásának hipotézise a régióközpontokkal.

Az országos távlati főközlekedési hálózatnak hipotézise a Budapesttől elterelő országos körúttal.

A regionális jelentőségű települések országos hálózatának terve a javasolt országos közlekedési hálózattal.

A regionális tervek mind nagyobb mértékben kezdik befolyásolni az építészeti munka tartalmát. Még nem hosszú idővel ezelőtt az építészek egy része meg volt győződve arról, hogy a regionális tervezésnek nem sok köze van az építészethez, hogy minden épületüket egyedül annak belső funkciói határozzák meg. A regionális tervezést valami tőlük idegen sterilen közigazgatási tevékenységnek hitték. A regionális tervek gyakorlati elkészültével viszont mind világosabban kitűnik, hogy az egyes építészeti művek olyan együttesekbe illeszkednek be, amelyek rendeltetésére és ezáltal elrendezésére is lényeges befolyással vannak a városrendezési tervek és az azok keretét képező regionális rendezési tervek. Ezek végeredményben minden egyes építménynek, új létesítménynek, a felhasznált terület minden részének egyedi szerepet juttatnak a társadalmi élet és a termelés egészének együttes szervezetén belül. Mind nagyobb hatással van a műszaki tervezésre annak felismerése, hogy az egyes épületek, létesítmények vagy egyes települések bonyolult és sokoldalúan összefüggő műszaki szervezet elemeit alkotják.

Ezáltal lényegében megszűnt az építész munkájának az a régebbi sajátossága, hogy a térbeli elrendezést és az építészeti formákat egyedül

az épületen belüli funkciók kielégítésére alapozta. Ma az épületek funkcionális programja már két összetevőből alakul ki: egyrészt a használat épületen belüli szükségleteinek megoldásából, másrészt pedig az épületnek a környezet összefüggéseibe való illeszkedéséből. Ez utóbbi azonban nincs kisebb befolyással a beépítési módra, az épületek belső elrendezésére és formájára mint az előbbi.

Az épület és környezetének összefüggései nem korlátozhatók annak közvetlen szomszédságára. A lakóépület, az iskola, az üzem, vagy a mezőgazdasági major nemcsak azáltal függ össze környezetével, hogy a szomszédos épületekkel együtt látható városképi együttest alkot. Az összefüggés még szorosabb azáltal, hogy pl. egy lakóépület szervezett lakóegységet alkot a többi lakóházakkal, az óvodákkal, bölcsődékkal, iskolákkal, az üzletekkel, a kulturális, igazgatási és egészségügyi intézményekkel, valamint a mindezeket összekötő lakóutca, gyűjtőutak és főútvonalak, közművek rendszerével. Több ilyen szervezett lakóegység együtt a magasabbrendű szervezeti központ körül lakónegyedet alkot, több lakónegyed pedig várost, amelynek városközpontja van. Ez a városközpont esetleg a város területénél nagyobb vonzáskörzet kiszolgálására épül, vagyis regionális jelentősége van.

A falvak esetében hasonló jellegű regionális szervezet alakul ki, a kisebb falvak központi falvak közvetítésével a városokhoz kapcsolódnak. Így jobban kihasználható és gazdaságosabb közintézmény-ellátás biztosítható, mint hogyha minden falut csak önmagában lát-nánk el.

A magasabb rendű közintézményi és kereskedelmi ellátást a regionális központ szervezi meg a hozzátartozó régióban, amely specializáltabb és nagyobb hatáskörű intézményeket kap, mint a többi település. Az ország minden régiójának együttese központjainak összeköttetésein keresztül az ország egészének regionális szervezetét alkotja, amelyet az országos központ, a főváros szervez.

Ezek a bonyolult regionális kapcsolatok meg sem valósíthatók a településhálózathoz igazodó közlekedési, energia, távközlési és közműhálózat nélkül, mert enélkül az egyes épületek nem végezhetnék el a feladatok rájuk háruló részét.

A műszaki tervezés tehát nem állhat meg sem az egyes építmények, sem egyes speciális hálózatok tervezésénél, hanem csak az összes létesítmények összefüggő együttes területi tervezése adhatja meg azokat az összetevőket, melyek alapján megtalálhatjuk az alkalmas építési helyeket, beépítési módokat, belső terelelendezést, a szükséges méretet, formát stb.-t.

A kapcsolatok, amelyekről eddig szó volt, a regionális összefüggéseknek csak egyik, az emberek ellátásával kapcsolatos részét képezik. Még ennél is bonyolultabbak az összefüggések, amelyekbe épületeinket illeszteni kell, ha figyelembe vesszük, hogy ezek a létesítmények termelő munkában résztvevő embereket szolgálnak. Tehát a termelőerők területi összefüggéseit is egyértelműen meg kell oldanunk ahhoz, hogy a településeket természetesen fejleszthessük. Tehát nemcsak az emberek ellátásának regionális összefüggéseit kell megteremteni, hanem a nyersanyagok, a bányászati termékek, az energia források, a munkaerő területi elhelyezésének összefüggéseit és arányait is meg kell oldani. Az alapvető településképző elemek a munkahelyek, vagyis az ipari üzemek, a mezőgazdasági termelőüzemek, a nyersanyag, energia és készáru szállítások területi összefüggései, a munkaerő-felhasználási lehetőségek, a lakóterületek és közintézmények munkahelyekkel kapcsolatos területi elrendezését is befolyásolják.

Mindezek az összefüggések szinte megoldhatatlanul bonyolulttá tennék a műszaki tervezést, az építészeti tervezést, ha a kölcsönös területi összefüggéseket nem oldani meg előre a regionális tervezés, az abba beleilleszkedő településtervezés és végül az általános rendezési tervekbe beleilleszkedő részletes rendezés, amelynek szerves alkotórészét képezik az egyes épületek, közlekedési- és vezeték-hálózatok, parkok, üzemek, majorok stb.

A területi tervezésnek két alapvető összetevője van. Az egyik a közigazgatási összefüggéseken alapuló népgazdasági területi tervezés, vagyis lényegében a termelőerők területi összefüggéseinek tervezése. A másik a műszaki területi tervezés, vagyis a regionális rendezési, a város- községrendezési tervek készítése. A rendezési tervek képezik a beruházások elhelyezésének és általában az építészeti igazgatásnak alapját. A gazdasági és a műszaki területi tervezés állandó együttműködése és kölcsönhatása a szocialista tervgazdaság egyik alapja.

Elkerülhetetlen, hogy a műszaki területi összefüggések tervezésénél az építészek műszaki képzettségüknek és térszervező szemléletüknek megfelelő irányító szerepet vállaljanak, mint ahogy az minden országban történik. Az építészeti tervezés az építési anyagok, szerkezetek és az épületek funkcióit kielégítő helyiségek térbeli szer-

vezését tűzi ki célul. A városrendezési tervezés ugyancsak térszervezés, amelynek elemei azonban nem szerkezetek, falak és födémek által határolt helyiségek, hanem egész épületek, közlekedési és vezeték-hálózatok, különböző rendeltetésű települési területek, ipari és mezőgazdasági üzemek. A regionális tervezés az előbbiekhöz hasonlóan ugyancsak térszervezés, azonban ennek elemei már egész települések, falvak, városok és az azokat összekötő közlekedési, energia és közmű-hálózatok, nyersanyagbányák, folyók, tavak, erdők, ipari, mezőgazdasági és üdülőterületi koncentrációk, közintézményhálózatok, vonzáskörzetek stb.

A regionális tervezés szükségességét először a városrendezési tervezéssel foglalkozók ismerték fel. Az egymástól elszigetelten készült városrendezési tervek nem voltak reálisak. A városok, vagy községek belső szükségleteiből egyedül nem lehetett a tényleges fejlődés szükségleteire következtetni, mivel ezeket a városon kívülről, pontosabban a környező települések, esetenként távolfekvő települések és azok jövőbeli fejlődése is befolyásolta. Használható városrendezési tervek elkészítéséhez feltétlenül szükséges ezeknek a településen kívüli befolyásoknak felderítése is.

A lakosságszámot ezenkívül befolyásolja más, fejletlenebb településekről történő bevándorlás, a máshol lakó, de a tervezett városban dolgozó lakosság, vagyis az ingázók számára. Befolyásolja továbbá esetleg más településekre előirányzott nagyobbarányú ipartelepítés elszívó hatása, befolyásolhatja más közeli településeken létesítendő közintézmények, intézmények kapacitása, amelyeknek a tervezett városból elvándorlást előidéző, vagy közeli településeket növelő szerepük lehet. Befolyásolja pl.: a közlekedési hálózat megváltoztatása is, amely esetleg a tervezett város felé, vagy éppen más település felé irányítja a városalakító forgalmat. A várostervezőnek tehát szüksége volt mindezeknek az összefüggéseknek nagyobb körzetben való felderítésére.

Egyes várostervezési tényezőket képtelen volt a város belső helyzetéből megállapítani, pl.: a város vízellátását csak távoleső víznyerő helyekről táplálkozó regionális vízművel lehetett biztosítani. Vagy pedig a városból távoleső gáz vagy olaj előfordulás olyan üzemek telepítését tette szükségessé vagy lehetségessé, amelyekre a város helyi adatai alapján egyáltalán nem gondolhattak. Ennek az ellenkezője is előfordult: esetenként olyan üzemek telepítését határozták el a városban felmerülő szükségletek, munkaerőfeleslegesség vagy más helyi igények alapján, amelyeknek üzemeltetése az országnak azon pontján rendkívül gazdaságtalannak mutatkozott, és hosszú évtizedig visszatérő állandó gazdaságtalan termelést és károsodást okozott a népgazdaságnak a hosszú szállítási útvonalak következményeképpen. Az is megtörtént, hogy a regionális és országos szükségletek felmérése hiányában óriási méretű iparterületet irányoztak elő vala-

melyik város számára úgy, hogy ezen a területen mindennemű lakás-építést meg kellett tiltani, a tervezett méretű ipar telepítésére abban a városban sohasem került sor. A regionális szükségletektől függetlenül megállapított iparterület a város fejlődésének legkomolyabb akadályává vált.

Még soká lehetne sorolni olyan példákat, amelyek a gyakorlatban bebizonyították, hogy a várostervezés regionális vizsgálatokkal és tervekkel való egyeztetés nélkül hibás eredményekhez, rossz városrendezési tervekhez, az ország gazdasági és szociális élete számára káros adottságok megteremtéséhez vezet.

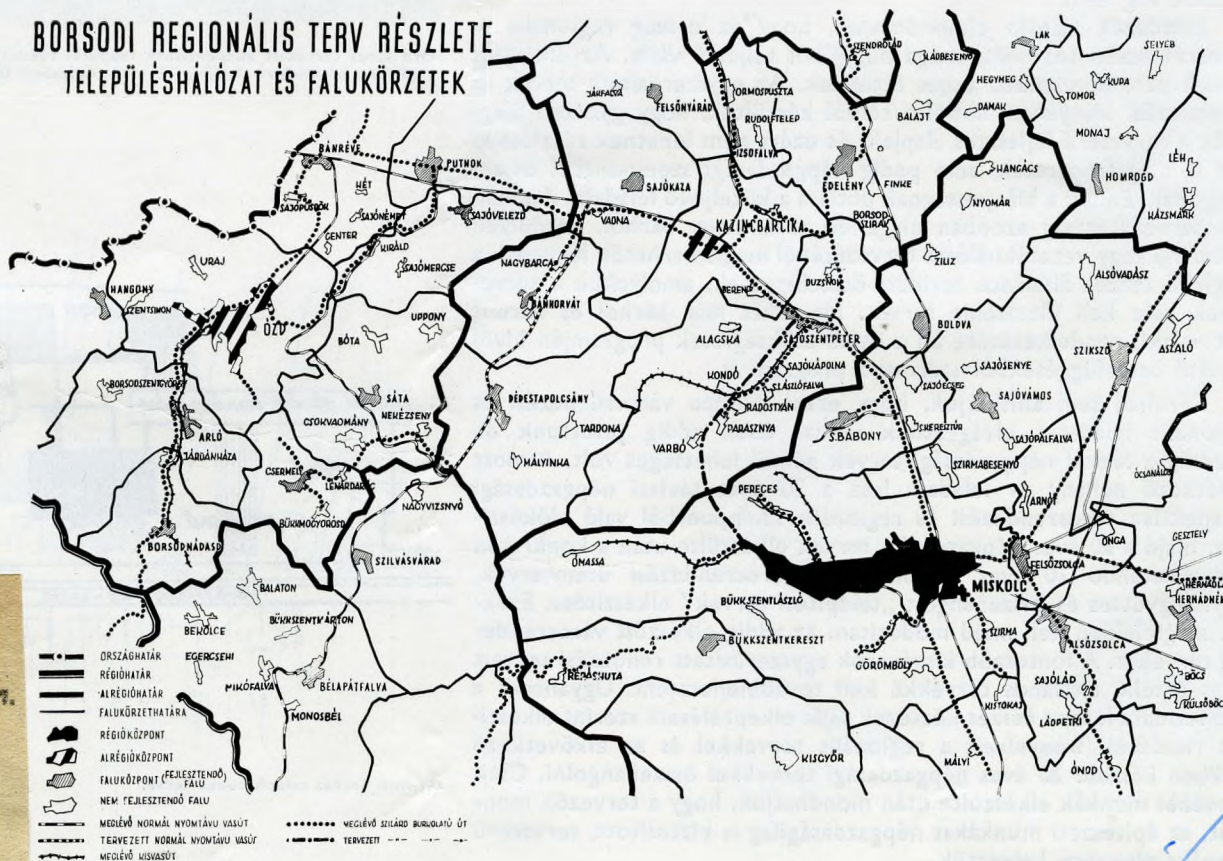
Az egyes települések vagy egyes kiragadott területek belső szükségletei alapján kialakított elszigetelt regionális tervek helyett országos regionális beosztást kell létesíteni, amely hipotétikusan tükrözné a nagyobb országos összefüggéseket is. Az országos beosztás figyelembe veheti az összefüggő és együttműködő területek termelési és ellátási specialitásait, és figyelembe veheti a települések és vidékek egymásközi munkamegosztását, és egyes régiók szervezési centrumainak gazdasági arányait. Ez lényegében azt jelenti, hogy egy gazdaságosan üzemeltethető regionális centrumhoz meghatározható nagyságú terület és lakosságszám tartozik, amely a centrum intézményeit gazdaságosan kihasználhatóvá teszi, és egyúttal biztosítja, hogy a centrum a hozzátartozó területnek minden magasabb szintű szükségletét ki tudja elégíteni, továbbá, hogy a centrumok együttesen az ország egész területének szervezésére és ellátására alkalmasak legyenek.

A regionális tervezés egyik fő célja: a városrendezési tervek számára a települések közti összefüggések reális vizsgálatán alapuló városfejlesztési programok lefektetése.

A kormány 1958. IV. 15-i 2030. sz. határozatában szabályozta a regionális tervezés rendszerét. Ebben rendelte el a regionális vizsgálatok végzését és a regionális rendezési tervek készítését. Egyben utasítást adott arra, hogy a hosszútávlatú népgazdasági tervek elkészülte után a regionális fejlesztési terveket is ki kell dolgozni. A regionális vizsgálatoknak a jelenlegi helyzet alapos feltárásával megfelelő alapot kell adni, mind a népgazdasági és regionális fejlesztési, mind a regionális rendezési tervek elkészítéséhez.

A kormány 1958 óta minden évben rendeletben szabja meg azt, hogy milyen regionális vizsgálatokat és rendezési terveket kell elkészíteni. 1958-ban és 1959-ben elkészült az ország kilenc régiójának és ezzel az egész ország területének regionális vizsgálata. Elkészült Borsod megyére, valamint Heves megye keleti részére kiterjedő miskolci régió, a Baranya és Tolna megyére kiterjedő pécsi régió rendezési terve, valamint Pest megyére és Nógrád megyére, valamint Komárom és Fejér megye kis részére kiterjedő budapesti régió rendezési terve. Elkészült ezenkívül a balatoni üdülővidék és a Velencei tavi üdülővidék regionális vizsgálata és rendezési terve.

BORSODI REGIONÁLIS TERV RÉSZLETE TELEPÜLÉSHÁLÓZAT ÉS FALUKÖRZETEK

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296. 188-307

D. Gm'Wm'v.
1962/1

1960-ban a kormány határozata alapján elkészült az ország egész területére körzetenként elkészített regionális vizsgálati anyagokat összefoglaló dokumentum, amely a már körzetenként elkészített regionális vizsgálatokat az új adatoknak megfelelően és az 1960. évi népszámlálás adatait figyelembevéve módosította. Ezenkívül elkészült 24 ipartelepítésre kijelölt város iparfejlesztési adottságait, lehetőségeit feltáró részletes tanulmánya. Elkészült a Dunakanyar üdülőkörzetének regionális rendezési terve, és elkezdődött a Nagyalföld egész területét átfogó regionális terv első részeként a település hálózat-fejlesztési alapterv készítése.

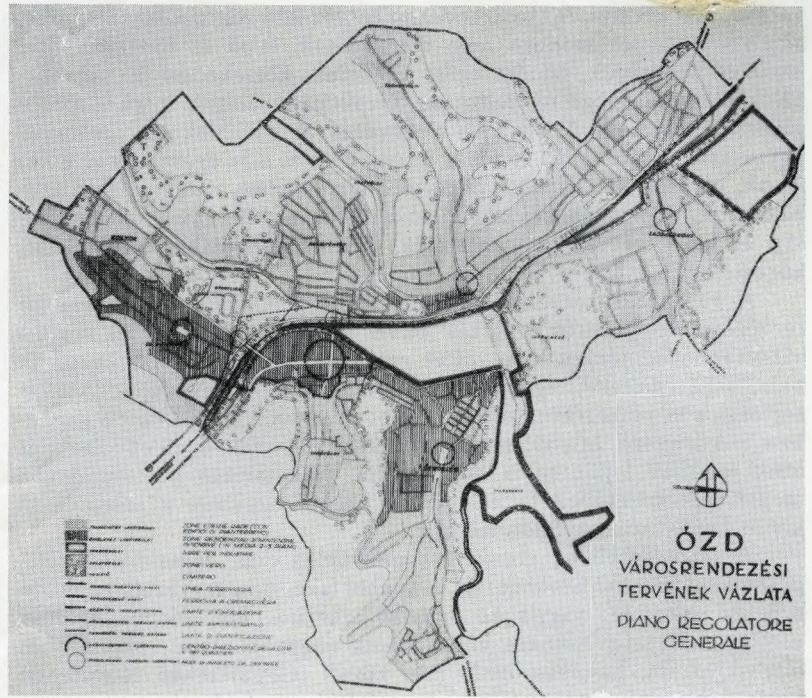
Fentiekén kívül a mezőgazdaság szocialista átalakításával kapcsolatban elkészült a kecskeméti, hódmezővásárhelyi, szegedi, szentesi és hortobágyi kistáj mezőgazdasági településhálózati és mezőgazdaság-szervezési kistáj terve. Az ipari kistájtervek közül pedig a Nagybátony környéki bányavidék, a Dunaújváros környéki kistáj, a Tát-Dorog környéki bányavidék és az ajkai bányá- és iparvidék kistáj vizsgálata és fejlesztési lehetőségeinek feltárása.

Az eddigi regionális munkálatok befejezték az ország egész területének vizsgálatát, melyek azonban még a népszámlálás jövőben nyilvánosságra kerülő újabb adatainak alapján kiegészítésre szorulnak, és ezenkívül további részletkérdések országos vizsgálatára is szükség lesz. Regionális rendezési terv a miskolci, a budapesti és a pécsi régiók kb. hét megyéjére készült el. Ezek egyeztetése és jóváhagyása még nem történt meg. Az Alföld hat megyéjének és három régiójának településhálózati terve készült el. Ennek hiányossága, hogy a településhálózat terve ipari, közlekedési, vízügyi és ellátási szempontból még nem megalapozott, holott helyes tervezési metodika szerint ezeknek a munkáknak meg kellett volna előzniük a településhálózat tervezését. Jelenleg készül a Dunántúl három régiójának: a székesfehérvári, győri és nagykanizsai régióknak hozzávetőlegesen hat megye területére kiterjedő regionális rendezési terve.

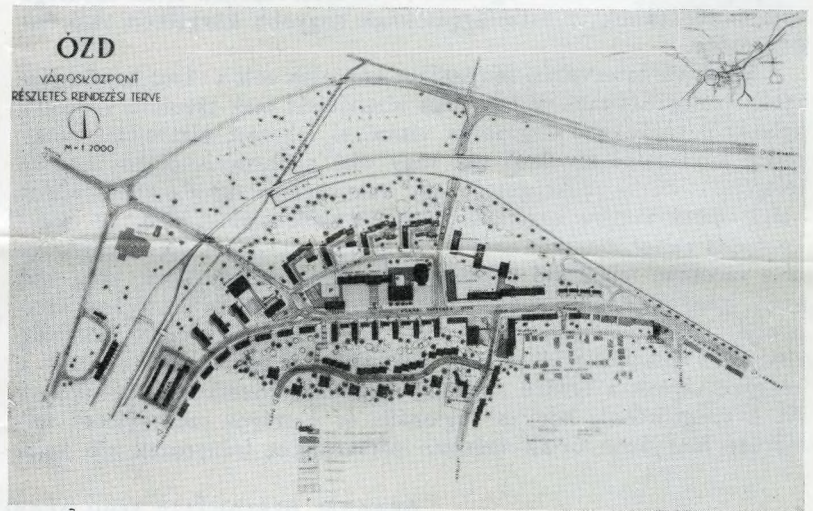
Ezeknek a regionális tervezési munkáknak elvégzése után az ország egész területére vonatkozó általános regionális és településhálózati tervek rendelkezésre állnak. Ezenkívül az Alföld legfontosabb mezőgazdasági körzeteinek részletesebb kistájtervei a legfontosabb koncentrált iparvidékek és városkörnyékek tervei ugyancsak készen vannak. Ehhez hozzátesszük, hogy 1961. év végére mind a 63 magyarországi városnak meg lesz az általános rendezési terve, ezek közül a nagyobb városok teljes és alapos, a kisebbek pedig egyszerűsített általános rendezési terveknek kapnak. Az ország 200 nagyobb községe számára ugyancsak elkészült az egyszerűsített általános rendezési terv. Az ország összes többi községeinek rendezési irányelvei, amelyek a kisebb települések számára pótolják az általános rendezési tervek, év végére ugyancsak elkészülnek. A második öt éves terv lakásépítéséhez minden részletes rendezési terv ez év végére ugyancsak rendelkezésre fog állni.

Mindezek alapján elmondhatjuk, hogy az ország regionális és városrendezési tervellátottsága nagyjából teljessé válik. Az elkészült tervek nem mindenben teljes értékűek. Az egyszerűsített tervek és a rendezési irányelvek abból a célból készültek, hogy gyorsan megadják a tervszerű fejlesztés alapjait, és ezért nem lehetnek részleteikben is megalapozottak, sem pedig népgazdasági szempontból összehangoltak. Ennek a hiányosságnak pótlása a közeljövő feladata. A jelenlegi tervellátottság azonban elegendő arra, hogy bárhol, bármilyen építmény vagy vezetékhalózat tervezésénél megismerhetők legyenek a meglévő összes általános területi összefüggések, amelyekbe a tervezőnek bele kell illesztenie tervét. Ma tehát már bárhol és bármit épít valaki, rendelkezésére áll a belső szükségletek programján kívül a külső összefüggésekből származó program is.

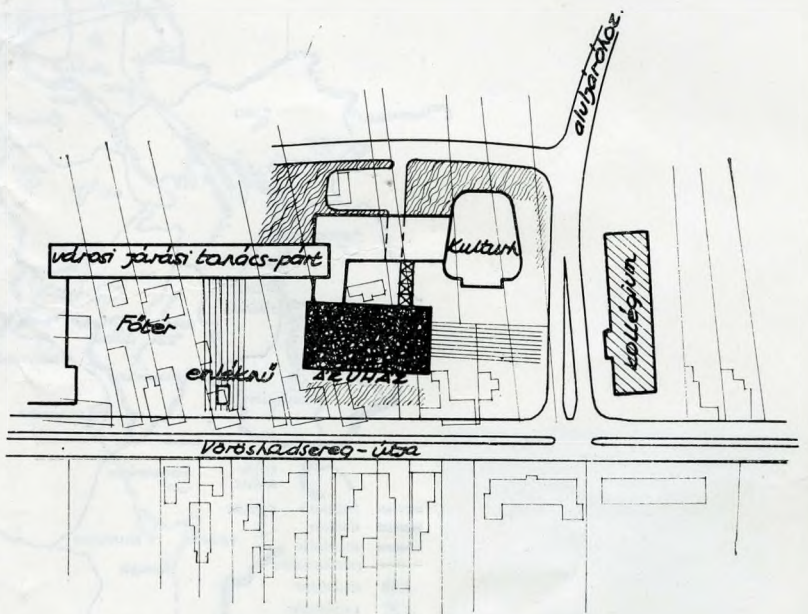
Távolról sem állíthatjuk, hogy ezzel minden városrendezési és regionális feladatot elvégeztünk volna. Csak addig jutottunk el, ameddig a távlati népgazdasági tervek nélkül lehetséges volt. A most következő néhány év feladata lesz a 20 éves távlati népgazdasági perspektíva városrendezési és regionális szempontból való előkészítése, majd a 20 éves népgazdasági tervek elkészülte után a konkrétan megvalósítandó 20 éves regionális és városrendezési ütemtervek, vagyis együttes és összehangolt „telepítési tervek” elkészítése. Ezeknek megfelelően kell majd módosítani az addig elkészült városrendezési tervek. A fontosabb kisvárosok egyszerűsített rendezési terveit teljes értékű általános tervekké kell továbbfejleszteni. Ugyancsak a jövő feladata lesz az összes községek saját elképzeléseik szerint elkészített rendezési irányelveit a regionális tervekkel és az elkövetkező években készülő 20 éves népgazdasági tervekkel összehangolni. Csak e további munkák elkészülte után mondhatjuk, hogy a tervezők munkáját, az építészeti munkákat népgazdaságilag is biztosított, tervszerű és reális alapokra helyeztük.

Ózd általános rendezési tervének sémája.

Ózd város tervezett központjának részletes rendezési és beépítési terve (készült a pályázat eredménye alapján). Tervező: Turcsányi Gyula VÁROSTERV.

Az ózdi áruház telepítésének terve.

Az ózdi áruház telepítéséhez felhasznált regionális és városrendezési tervek egy részének sorozata.